№ 207 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 23 **1903** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 23 № 207

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Յօդվածներ ուղարկվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆոն № 258.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Բաժանորդագրութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական մասսայի մէջ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. «Հողից կտրվածներ». Վրաց Թատրոն. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Միջազգային առեւտրական աշխարհից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դէպի Արարատ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՄԱՍՍԱՅԻ ՄԷՋ

Մենք առիթ ունեցանք վերջին ամիսների ընթացքում տեղեկութիւններ ստանալ մեր գիւղերում կատարվող արդիւնագործական փոփոխութիւնների մասին և համոզվեցինք, որ մեր գիւղական ժողովրդի մէջ սկսվում է մի նոր հետաքրքրութիւն դէպի իր տնտեսութեան բարւոքման վերաբերեալ խնդիրները։

Առաջադիմութիւնը, ճիշդ է, դեռ շատ փոքր է և գործնական հետեւանքները դեռ չնչին են, բայց խմորը գցված է և կեանքի մէջ սկսում են նկատվել բարեփոխութեան նշոյլներ։ Մէկ տեղ դուք տեսնում էք կատարելագործված գութաններ, միւս տեղ նոր տեսակ մրգերի ծառատունկեր, մի երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ տեղ կատարելագործված փեթակներ, կանոնաւոր շերամապահութիւն, գեղեցիկ ձեռագործ և ուրիշ նորութիւններ։ Բարեփոխութիւնների անհրաժեշտութիւնը սկսում է զգացվել խուլ անկիւններում առայժմ հատ հատ և կցկտուր երեւոյթների կերպարանքով. բայց նա պարունակում է իր մէջ մի առանձին գրգռում դէպի աւելի լայն և ընդարձակ շարժում, որ մասնաւորը դարձնէր ընդհանուր, փորձը դարձնէր սովորութիւն և բացառութիւնը դարձնէր մշտական կանոն։

Որքան մեծ և լայն ասպարէզ է բացված մեր երիտասարդների գործունէութեան համար։ Գնացէք դրական առաջարկութիւններով դէպի գիւղ, համոզեցուցիչ կերպով բացատրեցէք ժողովրդին այս և այն բարեփոխութիւնների անհրաժեշտութիւնը և օգտակարութիւնը, այն ժամանակ շատ շուտով դուք կը համոզվէք, որ ձեր առաջարկութիւնները և տուած գործնական դասերը կը սկսեն իրապէս գործադրութիւն ստանալ ժողովրդական կեանքի մէջ։

Զը կան գործողներ ժողովրդական մասսաների մէջ և դա մեր ժամանակակից մեծ ցաւերից մէկն է։ Ժողովրդական մասսայի համար հրահանգիչներ են հարկաւոր, կենդանի օրինակներ են հարկաւոր։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՀՈՂԻՑ ԿՏՐՎԱԾՆԵՐԸ»

Գիւղը գնացէք...

Տարիներ են անցնում, բայց այս համակրելի պրօպագանդը միշտ հնչում է մեր մամուլի էջերից։ Ապարդիւն մի կոչ է սա արդեօք, թէ իր հիմնաքարը ունեցող մի գաղափար, որին փարում է հայ մամուլը։ «Ժողովրդի մէջ», «Ժողովրդի համար»,—հին դաւանանք, բայց միշտ այժմէութիւն ունեցող գաղափար։ Եւ այս գաղափարի անունով միշտ խօսել ու խօսում է «Մշակը»։

Գաղափարը կայ, քարոզիչները եռանդոտ էին, կար և աուդիտօրիան, իսկ կային գիւղ գնացողներ։ Հարկա։ Միշտ որոնող, բռնկվող ոգիներ կային մեր մէջ, բայց դրանք շատ քչւոր էին։ Եւ ահա այսօր մենք տեսնում ենք մի անհագին զանգուած, գիւղական մի նոր սերունդ, որ անտարբեր է դէպի «հայրենի հողը»։ Սուլոցների հետ աճող այդ սերունդը էլ չէ կամենում ճանաչել հողը, որպէս իր գոյութեան պատուանդան։ Նա դուրս է եկել հայրենի գծած շաւղից և գծում է սեփական ուղին։ «Հողից կտրվածները»—ահա այս սերունդի ճշմարիտ անունը և այսօր որքան բազմացել են մեր մէջ «հողից կտրվածները»։

Մեր մէջ կան մարդիկ, որոնք չեն կամենում հաշտվել իրողութեան հետ։ Այդ մարդիկ խուլ և անզիտակից են ձգտում այն իրողութիւնների և երեւոյթների առաջ, որոնք տեղի են ունենում արդէն։ Եւ պէտք է կոյր լինել, աւելին կասենք, կոյր և խուլ, որպէս զի հերքել այն, ինչ որ կայ արդէն։ Երգը, որ իւրաքանչիւր գաղափարի կարապետն է և ծաւալողը, արդէն արձանագրում է.

> Փայլուն բոցերը այրող շանթերի
> Նրա երեսը, աչքերն են լիզում.
> Բանւո՛ր, չը կարծես թէ հայրենիքի
> Մեղմիկ զեփիւռն է քեզ սիրով շոյում...

Այո, որքան բազմացել են մեր մէջ այն մարդիկ, որոնց դէմքերը լիզում են «փայլուն բոցերը» և որոնք կարօտ են «հայրենիքի մեղմիկ զեփիւռին»...

Պէտք է ընդունել. մենք պրօլետարիատ ունենք, մի բազմութիւն, որը ծախում է միակ կարողութիւնը—իր բազկի ոյժը,—յարում է օտարի համար իր ուղեղը։ Թող մարդիկ «ժամանակաւոր պանդխտութիւն» անունը տան այդ երեւոյթին, թող նրանք մի կտոր ողորմելի հողի համար սեփականատէր անուանեն հայ բանւորին, սակայն դա աւել է վարագուրել իրողութիւնը, վարագուրել այն, որ հողի սակաւութիւնը և կապիտալը գէլել են գիւղից մի այնպիսի խոշոր բազմութիւն, որը քաղաքի իրան վիճակակից տնանկ եղբայրների հետ կազմել է մեր մէջ մի նոր դասակարգ։ Զարմանալի բան։ Մենք ապրում ենք խոշոր արդիւնագործութեան օրերում, ունենք արդիւնաբերական խոշոր կենտրոններ, բայց սիրում ենք հաւատալ, թէ մեր ժողովուրդը միացել է զուտ երկրագործական։ Ժամանակն է կրճնել Բոնանի խօսքերը. «Այն հաւատը, որ դադարել ենք դաւանել, թող չըլինի մեզ համար»։

Նոր դասակարգ, նոր ձգտումներ։ Մեր մէջ կան մարդիկ, որոնք տխրում են նոր դասակարգի երեւալու առիթով։ Սակայն կայ տխրելու պատճառ։ Ով որ ճանաչում է նոր դասակարգ, ով ապրել է այդ դասակարգի հետ,—նա կարող է վկայել, թէ որքան չարին ու բարին գիտակից է այդ դասակարգը։ Ամեն մի գաղափար, ամեն մի շարժ, լինի դա ազգային, թէ դասակարգային, համամարդկային,—իր ջերմ համակրողը և պաշտպանը ունի այդ դասակարգի մէջ։ Եւ մի գաղափար, որը տարիներով հող չէ կարողանում գտնել գիւղում, որի վերաբերմամբ անուշադիր է ծանրաշարժ գեղջուկը, շուտ ծաւալվում է նոր դասակարգի մէջ։ Վերցնենք հէնց ընթերցանութիւնը։ Տարիներով մենք ականատես ենք թէ որքան է խօսվում գիւղը գիրք ներմուծելու մասին, բայց գիւղում գիրք չը կայ։ Եղած գիրքն էլ անպատճառ նուէր է որ և է բարեգործից։ Գիւղացին կոպէկ չէ տալիս գրքի, նոյն իսկ չէ սիրում կարդալ, այն ինչ բանւոր—արհեստաւոր դասակարգը հայ գրքի միակ սպառողն է։ Բայց միմիակ սա չէ «նոր մարդկանց» առաւելութիւնը։ Եւ «նոր մարդիկ» շուարեցրել են մեզ։

Մենք, հայերս, որ ունենք աչէտ գիւղացիներ, օտարամոլ բուրժուազիա, անպարտաճանաչ, նոյնքան օտարամոլ ինտելիգենցիա՝ անչափ ուրախ պիտի լինենք մեր աշխատաւոր արհեստաւոր դասակարգով։

Դ. Տէր-Դանիէլեանց

Բագու.

ՎՐԱՑ ԹԱՏՐՈՆ

Կիրակի, սեպտեմբերի 21-ին, վրաց Թատրոնը բացեց իր դռները։

Առաջին ներկայացման համար նշանակված էր Դ. Էրիսթովի «Սամշօբլօ» փոխադրած պիէսը, որը մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում վրաց հասարակութեան մէջ։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ ներկայացումս մեծ բազմութիւն էր գրաւել Թատրոն, որը ծայրէ ի ծայր լիքն էր։ Հագուստները բաւական նորոգված էին և ընդհանրապէս անսամբլը լաւ էր։

Այս տարվայ վրաց խումբը չատ բազմամարդ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

XVI

Մութը բոլորովին ընկաւ Թաք-Ալթուի մօտ, որ Մասիսի առաջապահ բարձրութիւններից մէկն է։ Երեւանում մեզ խորհուրդ էին տուել և այն մի շատ հեղինակաւոր անձի կողմից, որ ի պաշտօնէ պէտք է ճանաչէր իր նահանգը, կառքերը վարձել մինչև Թաք-Ալթու և այնտեղ միայն արձակելով նրանց՝ ձի նստել։ Այդպէս էլ մենք արել էինք, այսինքն կառքերի և պօստային ձիերի վարձը վճարել էինք մինչև Թաք-Ալթու։ Բանից դուրս եկաւ, որ Արալըխից մինչև Թաք-Ալթու—14—15 վերստ տարածութիւն—նեղ, քարքարոտ շաւղով հազիւ կարողանում էին բարձրանալ նոյն իսկ այն ձիերը, որոնց վրա նստած էինք մենք։ Տեղական պրիստաւի հարկադրական խորհրդով միայն մենք կառքերն արձակեցինք Արալըխում և ձի հեծանք։ Ցետոյ, երբ մենք անձամբ տեսանք այդ ճանապարհը՝ միայն շնորհակալութիւն կարող էինք յայտնել պրիստաւին, որ նա ընդդիմացաւ «ի վերուստ» տուած խորհրդին և չուզեց, որ մենք իզուր վատնենք մեր ժամանակը՝ կառքերի մէջ կանգ առնելով Մասիսի ժայռուտների առաջ, Թէպէտև այսուամենայնիւ մենք իզուր վատնեցինք այն դրամը, որ վճարել էինք կառքերի և պօստային ձիերի համար Արալըխից մինչև Թաք-Ալթու. այդ դրամը անդարձ կորաւ, շնորհիւ Երեւանում մեզ տուած «բարի» խորհրդի։

Հասնելով Թաք-Ալթու, մենք մի պտոյտ արինք նրա առաջից և իջանք մի նեղ ձորահովիտ, որի լանջի վրա շինված է սահմանապահ զօրքերի կայարանը։ Տարաւ պապակում էինք. Արալըխից մինչև Սարդար-Բուլաղ չը կայ ջրի ոչ մի կաթիլ. կայարանի զինուորներն էլ ամեն օր իրանց ջուրը բերում են Սարդար-Բուլաղից, որ մօտ 10 վերստ հեռու է կայարանից։ Իջնելով մի րոպէ ձիերից, մենք ագահութեամբ Թափվեցինք ջրի վրա, որ զինուորները տուին մեզ մի մեծ ամանով։ Մի քանի րոպէից յետոյ ամանի մէջ ոչ մի կաթիլ ջուր չը կար։ Ցագեցնելով ծարաւներս՝ նորոգված ոյժերով մենք շարունակեցինք առաջ գնալ։

Դեռ բաւական ճանապարհ կար կտրելու. երկինքն ամպամած էր. լուսինը, երբեմն դուրս գալով ամպերի տակից, լուսաւորում էր մի մութ, ահռելի խորաձոր, որի պռունգով անցնում էր մեր նեղ, քարքարոտ, երկիւղալի ճանապարհը. նա քանի գնում աւելի և աւելի դըժուարանում էր՝ ընդունելով Թեք զառիվերի ուղղութիւն։ Մութ խաւարի մէջ ձիերը փնչում էին և լարում իրանց ամբողջ ոյժն ու բնազդական զգուշութիւնը՝ չը գլորվելու դէպի խորխորատը։ Նրանք, այդ ազնիւ կենդանիները, շօշափում էին առաջին ոտների սմբակներով ամեն մի քար, ամեն մի թումբ և յետոյ միայն փոխում քայլերը։ Հասկանալի է, որ այսպիսի ճանապարհով անկարելի էր արագ առաջ գնալ և մենք մի ժամում հազիւ անցնում էինք երկու-երեք վերստ։

Տերունի Հասօն մեր ընկերներից մի քանիսի հետ, որոնք լաւ, ուժեղ ձիեր ունէին, վաղուց առաջ էր անցել, իսկ մենք—մօտ 10 հոգի—յետ էինք մնացել։ Մեզ այժմ առաջնորդում էր մի հայ պահապան զինուոր։ Նա խորհուրդ էր տալիս փոքր ինչ արագացնել ձիերի քայլերը, որպէս զի աւելի յետ չը մնանք միւսներից։ Բայց ո՞րտեղից. ընկերներիցս շատերի ձիերը յոգնել էին և այլ ևս առաջ չէին գնում։ Իջնելով ձիերից՝ իմ այդ դժբաղդ ընկերները ստիպված էին յոյսերը դնել իրանց սեփական զգուշութեան վրա և բացի դրանից քաշել ձիերին իրանց ետևից։ Շուտով հերթը հասաւ և ինձ. իմ խղճուկ «նժոյգը» հեւալով դէմ առաւ մի մեծ քարի առաջ, քաշ գցեց գլուխը և վճռեց այլ ևս չը շարժվել տեղից։ Ճար չը կար. ես վայր իջայ և հետեւեցի միւսների օրինակին։

Խարխափելով խաւարի մէջ ու ծանր շունչ քաշելով մենք առաջ էինք գնում Թեք զառիվերով. կարաւանը լռել էր. ծիծաղ-կատակներ վաղուց դադարել էին. ամենքի ուշքը մի բանի վրա էր միայն կենտրոնացած,—չը փոխել ոտքը խաւարում ու չը սայթաքվել դէպի Մասիսի անդունդները... Նրա գլուխը բարձրանալու փոխարէն, միայն հայ-պահապան զինուորն էր, որ վստահ, աներկիւղ գնում էր իմ առաջից և շուացնում մի ինչ որ տրքական եղանակ։

Մենք անընդհատ բարձրանում և իջնում էինք. քանի սար անցանք ու քանի ձոր—ով կարող է հաշւել։ Կէս գիշեր էր արդէն. ճանապարհն ինձ Թւում էր անսահմանելի երկար. նա կարծես ոչ վերջ ունէր, ոչ վախճան։

Ցոգնածութիւնը, նոյն իսկ ձիու յոգնածութիւնը, վարակիչ է. շուտով ես էլ կանգ առայ մի Թեք զառիվերի կիսին և չը նայելով մարակի մի-երկու հարուածին, որ ես ուրախ քրքիջով քաշեցի իմ կօշիկների երկայն պարանոցին՝ ինձ խրախուսելու համար, աւաղ, չը կարողացայ առաջ գնալ։ Իմ սեփական «նըժոյգները»—իմ ոտները—չը կամեցան հնազանդվել մարակի հարուածներին. ապիրողաբար նրանք հանգիստ էին պահանջում։ Այո, նրանք, այդ երբէք յոգնածութիւն չառած բանը չը ճանաչող արագավազ, տոկուն ոտները շատ էին խամացել ու Թուլացել վերջին տարիների նստակեաց կեանքից։ Ես ստիպված էի փոքր ինչ յետ քաշվել ճանապարհից, կարաւանի ընթացքը չը խանգարելու համար, և նստել մի քարի վրա։ «Ա՜յս ոտներով պէտք է բարձրանամ Մասիսի գլուխը... հազիւ Թէ...» մտածում էի ես, ագահութեամբ կուլ տալով լեռնային Թարմ, զովարար օդը։

Ընկերներս առաջ անցան. ես մնացի, բայց ոչ մենակ, ինձ հետ մնաց նաև մի երիտասարդ քիւրդ, որ գնում էր կարաւանի ետևից, որպէս վերջապահ։ Լուսինը մայր էր մտել. «Մասեաց Թիկունքը», ինչպէս անուանում էին այս տեղերին մեր բաղդաւոր նախահայրերը, որոնք բացի հայկական անունից չը գիտէին մի այլ անուն իրանց հայրենիքում,—Թաղվել էր այնպիսի անԹափանց խաւարի մէջ, որպիսին երկրորդ անգամ ես, երևի, կը տեսնեմ... դժոխքում, երբ հիւր կը գնամ նրան։ Ցոգնածութիւնս և Թախիծս փարատելու համար ես հանեցի մի գլանակ—չէ՞ որ ծխող մարդու համար ծխախոտը դեղ է ամեն բանի դէմ—և միւսն էլ առաջարկեցի քիւրդ ուղեկցիս։ Նա վառեց լուցկին և ես մի վայրկեան վառված բոցի լոյսով՝ տեսայ երկու կրակափայլուն աչքեր երիտասարդի Թուխ, գեղեցիկ, եռանդոտ դէմքի վրա։

—Անունդ ինչ է, ա՛յ քիւրդ, հարցրի ես Թուրքերէն, որով քիչ ու միչ կոտրատում եմ։

—Բաքօ։

—Քանի՞ տարեկան ես, Բաքօ։

—Երեսուն կը լինեմ։

—Ո՞րտեղացի ես։

—Ով գիտէ, Աղրի-Դաղի մօտ,—այսպէս են անուանում քրդերը Մասիսին,—քրդական շատ գիւղեր կան. մի օր այստեղ եմ, միւս օր այնտեղ...

—Ի՞նչպէս Թէ։

—Այնպէս...

Գլանակս հանգել էր. ես նորից վառեցի մի լուցկի։ Բաքօյի դէմքը մի խորհրդաւոր կնիք էր կրում իր վրա. ինձ Թւաց մինչև անգամ, Թէ նա ժպտում էր։

—Ինչո՞վ ես պարապում, Բաքօ։

—Է՜հ, Աստուած գիտէ, Աստուած ամեն օր մի բան հասցնում է, ապրում ենք...

է թէ կանանց և թէ տղամարդկանց կողմից և գործի աջողութեան գլխաւոր գրաւականն է նոր րէժիսօրը—յայտնի բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին, որը յարգանք է վայելում ամեն խաւերում։

Անցեալումն էլ սա շատ է նպաստել վրաց թատրոնի բարգաւաճմանը թէ իբր թատերագիր և թէ հովանաւորող, իսկ այս անգամ առաջ է գալի վրաց հասարակութեան առաջ րէժիսօրի պաշտօնով և, պէտք է ասած, նոյն իսկ առաջին ներկայացումը կրում էր սրա շնորքը։

Կը ցանկանք, որ աջողութեամբ պսակվէր նոր սկսած գործը և դրանով արդարացնէր թատրոնական կօմիտէտի և հասարակութեան յոյսերը։

Т.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս տարի աշնան մի հետաքրքրական փորձ է կատարվում Կարսի նահանգի մի մասում՝ տարածելու գիտութիւններ կաթնատնտեսութեան կատարելութեան վերաբերեալ։ Փորձը կատարվում է Ալաջա և Աղբաբա լեռների մէջ ընկած գիւղերի շրջանում։ Գիւղացիներին ցոյց է տրվում սեպարատոր կամ սերզատիչ գործիքը և պատրաստվում է եւրոպական եղանակով կարագ իւղ։ Շրջիկ կաթնարանը անցնում է գիւղից գիւղ և այնտեղ կատարում իր գործը։ Այդ կաթնարանի գործունէութեան մասին մենք կը տանք տեղեկութիւններ։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ մի քանի յայտնի ռուս գրողներ և նկարիչներ մտադրութիւն ունեն հրատարակելու մի ժողովածու, որի ամբողջ եկամուտը կը յատկացնվի Մակեդօնիայից փախած և Բօլգարիա ապաստանած գաղթականներին։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը մտադիր է Հաւլաբարում, Կախէթի խճուղու մօտ, տնկել մի ընդարձակ այգի քաղաքի այդ մասի ազգաբնակութեան համար։ Այգին կը տընկվի ոչ պակաս քան երկու դեսեատինի վրա։

—

Անգլիական մի ընկերութիւն, որ ճանապարհորդութիւններ է կազմակերպում երկրի շուրջը, շուտով կը բանայ մի բաժանմունք Ռուսաստանի համար։ Բաժանմունքը կը բացվի Պետերբուրգում, որտեղ կընդունվեն յայտարարութիւններ ցանկացողների կողմից՝ ուղևորվելու ճանապարհորդութեան երկրի շուրջը։ Ճանապարհորդութիւնը կը տևէ վեց ամիս։ Իւրաքանչիւր մասնակցող պէտք է վճարէ 1,800 րուբլի։ Ռուսաստանից ուղևորվողները պէտք է ժողովվեն Պետերբուրգում, իսկ Եւրոպայի այլ երկրներից գնացողները—Լօնդօնում։

—

Մաքսային տուրքերի դէպարտամէնտը բացատրեց մաքսատների վարչութիւններին, որ այն անձինք, որոնք գաղտնի կերպով, առանց անցագրերի գնում են արտասահման և ապա վերադառնում են այնտեղից ռուսական հիւպատոսներից ստացված թղթերով, պէտք է ենթարկվեն միայն տուգանքի գաղտնի կերպով սահմանն անցնելու համար և ոչ բանտարկութեան կամ բռնի կերպով հայրենիք ուղարկելու։

—

Առաջիկայ 1904 թւականի յունվարի 1-ից սկսած պօստով դրամական ծրարներ կամ պօստային փոխադրութիւններ ուղարկողները իրաւունք կունենան պահանջել, որ ստացման քաղաքում այդ ծրարները և փոխադրութիւնները յանձնվեն ստացողներին նրանց տներում և ոչ պօստային գրասենեակներում։

—

Երէկ, սեպտեմբերի 21-ին, Հաւլաբարի ժողովրդական թատրոնում հայ սիրողները խաղացին «Ասլան-Բալասի» պատմական պիէսը և «Մեռուկը կատակ է անում» վօդեվիլը։ Չը նայած, որ «Ասլան-Բալասին» հին պիէս է, այնուամենայնիւ թատրոնը լցվել էր հետաքրքրվողների խուռն բազմութեամբ, այնքան որ շատերը ոտքի վրա էին մնացել կանգնած, իսկ մի մասն էլ՝ տոմսակ չը լինելու պատճառով՝ վերադարձաւ տուն։ Ասլանի դերը կատարում էր դերասան Ալիխանեանը, որի ուժեղ ձայնը, պարզ արտասանութիւնը և արտաքինը նպաստում էին նրան լաւ Ասլան լինելու։ Նա մինչև վերջ իր դերը տարաւ աջող և տպաւորիչ կերպով։ Միւս դերակատարներն էլ, բացի մի քանիսից, լաւ էին։ Վօդեվիլն ևս անցաւ աշխոյժ և բաւական զուարճացրեց ժողովրդին։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը լաւ էր։ Անտրակտներին նուագում էր երաժշտական խումբ։

—

Թիֆլիսի արքունական թատրոնի ներկայացումները սկսվեցին շաբաթ, սեպտեմբերի 20-ին, Չայկովսկու «Եւգենի Օնեգին» օպերայի ներկայացումով։ Տատեանայի դերի մէջ հանդէս եկաւ երգչուհի Ռենէ-Ռազինա, որ ծանօթ է թիֆլիսեցիներին նախկին տարիների ներկայացումներից։ Երգչուհին երգում է աւելի մշակված կերպով և մեծ առաջադիմութիւններ է արել խաղի մէջ։ Օնեգինի դերը կատարեց Գյազիկով, որ ընդհանրապէս լաւ տպաւորութիւն թողեց իր երգով և իր մտածված խաղով։ Օնեգինի «Աւաղ, կասկած չը կայ» երգը նա կրկնեց մի քանի անգամ։

—

Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի կառավարչի օգնականը հարց է բարձրացրել արքունի նոր շինութիւն կառուցանելու մասին Թիֆլիսում պօստ-հեռագրական գրասենեակի համար։ Այդ հարցի վերաբերմամբ կազմված ծրագրով՝ մտադրութիւն կայ շինութիւնը կառուցանել Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վերջում, այնտեղ, ուր այժմ գտնվում է պօստային ձիերի կայարանը։ Նոր շինութեան մէջ, բացի պօստ-հեռագրական գրասենեակից, պէտք է զետեղվեն Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի վարչութիւնը, տելեֆօնային կայարանը և բնակարաններ ծառայողների համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

Կապոյտ գրքում՝ բացի դրանցից կան ուրիշ շատ ճոխ, բազմակողմանի և հետաքրքրական տեղեկութիւններ սինդիկատների կազմակերպութեան, նրանց գործունէութեան եղանակի և ազդեցութեան մասին, բանւորների և արհեստաւորների գաղթականութեան, օտար հրապարակներում տիրող առևտրական կարգերի վրա և այլն։ Անկարելի է լրագրի սուղ էջերում այդ բոլորի վրա խօսելը։

Ազգերի տնտեսական բարգաւաճման, նրանց ներքին, առանձին արդիւնագործութեան զարգացման գործում անկասկած կարևոր դեր է կատարում մաքսային սիստեմը, հովանաւորելով ներքին գործարանական արդիւնաբերութիւնը օտար ապրանքի մրցման դէմ։ Բայց կան և ուրիշ ֆակտօրներ, որոնք պակաս գործօն դեր չեն խաղում, նոյն իսկ փոխանակութեան՝ այն է ներմուծութեան և արտահանութեան մէջ։ Օրինակի համար՝ շատ կարևոր են հաղորդակցութեան միջոցների վիճակը և երկրի ներքին ազատ ժողովրդի բազմանալը։ Այս վերջին պարագան մանաւանդ մեծ նշանակութիւն ունի արդիւնագործութեան զարգացման գործում։ Միացեալ-Նահանգների և Գերմանիայի արտահանութեան վերջին ժամանակ այնքան զգալի կերպով աճելը արդիւնք է գլխաւորապէս նրանց բնակիչների արագօրէն բազմանալուն և մասամբ միայն մաքսային հովանաւորող դրութեան։

Ֆրանսիան վերջին 20 տարիներում ոչ մի զգալի առաւելութիւն չէ ունեցել իր արտահանութեան մէջ, որովհետև իր ժողովուրդն էլ համարեա թէ չէ աւելացել այդ ժամանակամիջոցին, համեմատելով Միացեալ-Նահանգների և Գերմանիայի հետ, Անգլիան ևս մեծ փոփոխութիւն չէ ունեցել ճիշդ մի և նոյն պատճառով։ Բայց չը նայելով իր երկու մեծ մրցակիցների զգալի առաջադիմութեան, Անգլիան վաճառականութեան մէջ էլի առաջին տեղն է գրաւում։ Նրա տարեկան առևտուրի գումարը 140 միլիօն ստեռլինգից (մօտ 1350 միլիօն րուբլի) աւել է Ամերիկայից, 80 միլիօն աւել է Գերմանիայից և 135 միլիօն աւելի Ֆրանսիայից։ Վերջին 50 տարում ահագին փոփոխութիւն է տեղի ունեցել քաղաքակիրթ ազգերի արդիւնագործական շրջաններում. կէս դար առաջ Գերմանիան, Միացեալ-Նահանգները, Բելգիան, Իտալիան և Ռուսաստանը Անգլիայի առևտրական հրապարակների հպատակներն էին. իրանց բամբակեղէնի, բրդեղէնի, մեքենաների և այլն պէտքերի համար ստիպված էին դիմել միշտ Անգլիային։

Այս երկիրներն այժմ իրանք են զարգացրել գործարանական արդիւնագործութիւնը իրանց մէջ և անհամեմատ աւելի քիչ պէտք ունեն Անգլիային։ Եթէ Անգլիան դրանց յոյսով մնար, նա մինչև հիմա վաղուց ընկած կը լինէր իր առաջնակարգ դիրքից։ Նա հետամուտ է եղել գտնելու նոր, «չէզոք» հրապարակներ, ուր և տեղաւորել է այն ապրանքները, որոնց մուտքը փակվել է խիստ մաքսաշատ երկիրներում։

Եւ Անգլիան այժմ միջոցներ է մտածում տնտեսական պայքար մղելու օտար երկիրների մաքսի դէմ։ Բայց այդ պայքարը տեղի պիտի ունենայ նախ բուն Անգլիայում, ուր ժողովրդի մեծամասնութիւնը դեռ ևս յամառ կերպով հակված է ազատ առևտրի (free trade) այն սիստեմին, որը հիմնվել է 1846-ին և աղբիւրն է անգլիական հարստութեան և գերակշռող առևտրական դիրքին։

Սարուխան

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Միանդուապ, օգոստոսի 14-ին

Երեք բան այս կողմերում, ազատութիւն, գողութիւն և աղջիկ փախցնել, սովորական ու տարածված երևոյթներ են համարվում։ Որ առնենք քիւրդի համար այդ երեք բաները [illegible] ներկայանում են որպէս կարիք, պահանջ, երբեք մի զարմացէք, ընթերցող։ Քիւրդը առանց ազատութեան, առանց գողութեան ու աղջիկ փախցնելու չէ կարող ապրել։

Քիւրդի համար աստուածային առաջին պատուիրանն է՝ սպանիր, երկրորդը՝ գողացիր, երրորդը՝ ցանկացիր քո դրացու կնոջը և նրա ամեն բանին։ Ահա քիւրդի հաւատամքը և նրա

—«Սարաժնիկ» եմ։

—Չէ, ինչ «սարաժնիկ»։

—Բաս ով է կանչել քեզ մեզ ուղեկցելու։

—Հասօն, Ախուրիի գիւղապետը. նա գիտէ, որ ես ինչ կարաւանի հետ որ լինեմ, ոչ ոք չի համարձակվի մօտենալ նրան...

—Հըմ... դէ գնանք, ուշացանք, շտապով մրթմրթացի ես և արագութեամբ թռայ ձիուս վրա։

«Քեզ հետ, եղբայր, շատ էլ խելացի բան չէ այստեղ մենակ մնալը», անցաւ իմ մտքից։

Նժոյգս արդէն հանգստացել էր. ես ու Բաբօն շուտով հասանք կարաւանին, որ կանգ էր առել և սպասում էր ինձ։

Յետոյ արդէն ես ուրիշ քիւրդերից իմացայ, իբրև գաղտնիք, որ երիտասարդ Բաբօն մի քաջ «իգիթ» է, որ անդադար ոտի տակ է տալիս ռուս-թիւրք-պարսկական սահմանները...

Ամպերը ցրվեցին. երկինքը պարզվեց. լուսինը արդէն մայր էր մտել. անհամար աստղեր, իբրև հեռաւոր ճրագներ, կարծես մի դիւթական ձեռքով միանգամից վառված՝ սկըսեցին շողշողալ մեր գլխի վրա. աւագ Մասիսի գլուխը երբեմն-երբեմն, երբ մենք դուրս էինք գալիս խորխորատներից մի բարձր տեղ, երևում էր մեր աջ կողմից՝ հիւսիս-արևմուտքում՝ երկնքի խորքը մտած իր ձիւներով, իբրև մի հազիւ նշմարելի մշուշ, իբրև մի սպիտակահեր ուրուական։ Փոքր ինչ փարատված խաւարի մէջ, սառուցային սև գծի նման, սկսեց նշմարվել լեռնային այն նեղ կածանը, որով մենք յամրաքայլ առաջ էինք գնում։ Ոչինչ անվերջ չէ այս աշխարհում, մինչև անգամ Մասիսի այդ երկար, շատ երկար կածանը, որից վերջապէս ազատված կարաւանը ընկաւ Սարդար-Բուլախի սարահարթը։

Ահա հեռու, խաւարի մէջ, փայլեց մի ճրագ։ Ես լարեցի տեսողութիւնս։ Այո, դա աստղ չէր. դա մի յուսատու ճրագ էր, որ մեզ խոստանում էր տանում էր և ցանկալի հանգիստ և գուցէ նաև մի այլ ցանկալի բան... մեր դատարկ ստամոքսների համար։ Լռած ու տխրած կարաւանը կեանք առաւ նորից. ամենքը սկսեցին ուրախ-ուրախ խօսել, ծիծաղել. նոյն իսկ յոգնած ձիերն անտարբեր չը մնացին ընդհանուր ուրախութեան մէջ. նրանք, կարծես, նոր ոգի առած՝ արագ-արագ փոխում էին իրանց ոտները։ Բայց... օ, յոյս, որքան անգամ դու խաբել ես մարդկանց և քթից տակը ծիծաղել նրանց վրա. սակայն այս անգամ քո խաբէութիւնդ էլ, քո ծիծաղդ էլ չափազանց դառն էին, չափազանց զգալի... Ճրագը հանգաւ. Սարդար-բուլախը չքացաւ մեր աչքից։ Հայ «սարաժնիկ» Սեդրակը բացատրեց մեզ, որ դա իսկի Սարդար-Բուլախը չէր. ճրագը վառվում էր քրդերի մի օբայում... Ծանր հիասթափութիւն... կարաւանը նորից տխրեց ու լռեց, ձիերը կախեցին իրանց գլուխները...

Շուտով աջակողմեան բարձրութիւններից լսվեց մի խորհրդաւոր երկար սուլոց. քիչ յետոյ սուլոցը կրկնվեց և շփոթված կարաւանի առաջ կանգնեցին չորս սուրիններ.

—Кто вы и куда ѣдете?

Ռուս ընկերներիցս մէկը պատասխանեց, որ մենք գնում ենք Սարդար-Բուլախ Արարատ բարձրանալու։

—А! такъ ступайте, а мы думали контрабандисты.

Տիկին Լէյիզ-Կրիմը մի բարձրաձայն քրքիջ արձակեց։

Լսելով կնոջ ձայն, սահմանապահ զինուորներն աւելի ևս շփոթվեցին։

—Извините, прощенія просимъ, փնթփնթաց նրանցից մէկը։

—А что, братцы, далеко-ли до Сардаръ-Булаха?

—Нѣтъ, близко, պատասխանեցին զինուորները։

Եւ իրաւ մօտ էր։ Կէս գիշերից անց էր արդէն, որ մենք, վերջապէս, հասանք այնքան ցանկալի խաղաղ նաւահանգստին։

XVII

Երբ մենք հետևեալ օրը, օգոստոսի 17-ի առաւօտեան, վեր կացանք անկողնից և դուրս եկանք վրան—ննջարանից, երևաց, որ մենք գտնվում ենք Մեծ և Փոքր Մասիսների իրարից բաժանող լեռնային բարձրադիր անջրպետի վրա, ուր զետեղված է Սարդար-Բուլաղը։

Սարդար-Բուլաղը գիւղ չէ, ինչպէս սխալմամբ ենթադրում էի ես, և ոչ մարդկային հաստատուն բնակութեան մի այլ տեղ. դա սահմանապահ զօրաբաժնի մի մեծ կայարան է, ուր ապրում է սահմանամերձ ուրիշ, աւելի փոքր կայարանների—պօստերի—հրամանատարը։ Մի քանի տասնեակ սաժէն կայարանից հեռու գտնվում է Սարդարի աղբիւրը,—բուլաղ թուրքերէն նշանակում է աղբիւր,—որից և Մասիսների ամբողջ անջրպետը ստացել է իր անունը։ Ջրնաշատ Արարատի անջրդի սարերում ջուրն այնքան թանգագին ու հազուագիւտ մի գանձ է, որ նա միայն իրաւունք ունի անուններ բաժանել իր շրջակայ վայրերին։ Պարսից տիրապետութեան ժամանակ, երբ Երևանի շոգն ու մոծակները, առանց վախենալու պարսիկ կարմրագլուխ ֆարրաշներից, աներկիւղ մտնում էին նաև Սարդարի պալատը, սարդարները փախչում էին Երևանից և ամառն անցկացնում այս աղբիւրի հովասուն ափերի մօտ։ Այդ օրերից ի վեր աղբիւրը կոչվում է «Սարդարի», թէև վաղուց արդէն սարդարների հոտն անգամ չէ մնացել ոչ աղբիւրի ափերին, և ոչ նոյն իսկ Զանգուի ձորագլխին կործանված ապարանքում։ Անշուշտ այդ աղբիւրն ունեցել է և իր հին, հայկական անունը, բայց նա վաղուց մոռացվել ու կորել է, ինչպէս ամեն մի հին բան, որ հայկական լինելու դժբաղդ ճակատագիրն է կրում։

Ես տեսայ այդ հռչակաւոր աղբիւրը, որ ջուր է մատակարարում բոլոր սահմանամերձ կայարաններին և քրդական շրջակայ օբաներին։ Դա արշին—արշին ու կէս խորութեամբ և նոյնչափ տրամագծով մի բոլորակ փոս է, որի պատերը կազմում են քրդական, գուցէ նաև ռուս զինուորների անհմուտ ձեռներով իրար վրա դարսված մեծ ու փոքր կարծրաքարեր. փոսի յատակում, քարերի արանքից, հազիւ նշմարելի կերպով դուրս են ծորում ջրի ականակիտ, սառնորակ, ձիւնահամ կաթիլները ու լցնում փոսը մինչև կէսը։ Առաջին փոսի ներքևում, մի երկու քայլ նրանից հեռու, շինված է մի այլ, նոյնանման փոս, ուր ամբարվում է առաջին փոսի ջրերի աւելորդը, իսկ եթէ սա էլ լիքն է կիտով չափ, այնուհետև ջուրը դուրս է հոսում փոսից, իբրև մի նիհարիկ առուակ, և մի քանի տասնեակ քայլ գլորվելով դէպի վայր՝ անյայտանում Մասիսի պապակած խորաձորերում։ Ահա Սարդարի «բուլաղը»։ Երբ ես կանգնած նայում էի նրան՝ մի քիւրդ երիտասարդ աղջիկ—գուցէ և կին—շրջակայ օբաներից, մի քանի քայլ հեռու ինձանից՝ առուակի ջրերը հաւաքած դաշտի մէջ, լուացք էր անում և երբեմն-երբեմն գաղտնի հետաքրքրութեամբ նայում իմ կողմը։ Իմ մտքից անցաւ խօսեցնել նրան։

—Ո՞ր օբայից ես, այ աղջիկ, հարցրի ես նրան թուրքերէն այնքան քաղցրութեամբ, որ քանի ընդունակ է իմ ձայնս։

Քրդուհին մի վայրկեան բարկացայտ աչքերով նայեց ինձ ու անխօս շուռ գալով նստած տեղում՝ ծոծրակը, մէջքն ու յետոյքը դարձրեց ուղիղ իմ կողմս։

Ես ամօթահար թողի, հեռացայ աղբիւրի մօտից... Ո՞վ էր մեզանից անքաղաքավարին. անշուշտ աւելի ես, քան քրդուհին, դատելով նոյն իսկ համաձայն եւրօպական կանոնների...

(Կը շարունակվի)

ղաւանանքի ամբողջ հանգամանքը: Շարունակ պատմում են, լուրերը Թարմ են և նոր. այսօր այս ինչ գիւղում 5 մարդ սպանել են, 4-ին վիրաւորել, միւսում այս ինչի տան պատը ծակել, տարել են 2 հարիւր Թումաննոց մասակ ձին և ուրիշ արժէքաւոր ապրանքներ, երրորդում Մահմուդ անունով մի փախցրել է Մասոյի աղջիկը, իսկ վերջինի ազգականներն ու Թայֆան վրէժխնդիր լինելու համար բռնում են առաջինի ազգականին կամ մի բարեկամին և ամենաբարբարոս տանջանքների ենթարկում—կտրում են սեռական անդամը ու ամորձիքները կամ ցից են հանում: Դա քրդերի մէջ վրէժխնդրութեան ամենաչարաչրելի ու հրէշաւոր ձեւն է, որ նախապատմական դարերի անտառների բնակիչ մարդն անգամ չէր կարող երեւակայել: Կեանքի մէջ ղեկավարող-առաջնորդողը կատարելապէս վայրենի, անասնական բնութիւն է:

Եւ շատ զարմանալի է, որ դարերից ի վեր մի բուռ քրիստոնեայ հայ ժողովուրդ կարողացել է այդպիսի պայմանների մէջ պահպանել և իր անհատական-անձնական, և ազգային գոյութիւնն ու ինքնուրոյնութիւնը: Քիւրդը դարերի ընթացքում ամեն տարի պարբերաբար սպանել է հային, գողացել տարել է նրա տաւարն ու ապրանքը, այրել, կրակի է մատնել նրա ցորենի առատ դէզերը, փախցրել է նրա աղջիկն ու հարսը, բայց հայը, այդ չարքաշ ու բազմաչարչար ժողովուրդը, դարձեալ ապրել է, դարձեալ չէ ուրացել ու չէ մոռացել իր ազգն ու կրօնը:

Սօվուջբուլաղ քրդաբնակ քաղաքից դէպի հիւսիս, 3 ժամ հեռաւորութեան վրայ գտնուած Դարալաք գիւղից Լաճ գիւղացի 4 զինուած քրդեր գիշերով փախցնում են մի 18 տարեկան հայ աղջիկ և տանում Սօվուջբուլաղ քիւրդ ղաղիի (կրօնապետ) տունը: Այդտեղից էլ 100 ձիաւորով, դափ ու զուռնայով, հարայ-հրոցով ու մեծ խնդութեամբ առաջնորդում են Լաճ ու յանձնում նրան, որին պիտի պատկանէր աղջիկը: Դարալաքի հայ ժողովուրդը Թափվում է Սօվուջբուլաղ և բաստ մտնում հեռագրատունը, որտեղից մի աղերսագրով դիմում են Թաւրիզ՝ առաջնորդին և անմիջական օգնութիւն հայցում:

Ժողովուրդը ասում է, որ այս դէպքը ոչ առաջինն է, ոչ էլ վերջինն է լինելու, էլ բաւական է որքան համբերեցին, որքան տարան, այս անգամ էլ եթէ մի զօրեղ միջամտութիւն չը լինի, մենք այլ եւս կորած ենք... Առաջնորդը անմիջապէս դիմում է գահաժառանգ իշխանին և կարգադրութիւն խնդրում: Նորին բարձրութիւն գահաժառանգ իշխանը բարեհաճում է հրամայել հեռագրով Սօվուջբուլաղի դատաւորին, որ աղջկան իր մօր հետ միասին մի հաւատարիմ մարդով անպատճառ ուղարկեն Թաւրիզ: Թէ ինչ է լինելու այդ գործի հետեւանքը, առ այժմ յայտնի չէ: Սակայն կասկածելի է, որ քիւրդերը համաձայնվեն աղջկան Թաւրիզ ուղարկելու:

Տէր.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ֆրանսիայի Րուան քաղաքում գումարված խաղաղութեան XII համաշխարհային կոնգրէսը իր երկրորդ նիստում քննել է մակեդոնական և հայոց հարցերը: Առաջինի վերաբերմամբ կոնգրէսը կայացրել է հետեւեալ որոշումը. «Խաղաղութեան 12-րդ կոնգրէսը, ի նկատի ունենալով Մակեդոնիայի դէպքերի հետզհետէ աճող ծանրակշռութիւնը, ի նկատի ունենալով, որ եւրոպական պետութիւնները Բերլինի դաշնագրի 23-րդ յօդուածով պարտաւորվել են համերաշխաբար ձեռք բերել Թիւրքաց կառավարութիւնից անհրաժեշտ ռէֆորմներ նրա եւրոպական նահանգների համար, ի նկատի ունենալով, որ նրանց անմիջական պարտաւորութիւնն է կանգնեցնել արիւնահեղութիւնը, կոչ է անում քաղաքակիրթ ազգերին և մասնաւորապէս Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններին, որպէս զի նրանք վերջ դնեն ջնջման ընդհանուր գործակցութեամբ»: Հայոց հարցի զեկուցանողն էր պ. Պիէր Քիյառ: Նա ասաց, որ մեծ կոտորածները Հայաստանում դադարել են, բայց դանդաղ ջնջման սիստեմը շարունակվում է: Հաստատ ապացոյցներ կան, որ նոր կոտորածներ պատրաստվում են: Մօնակօյում անցեալ տարի կայացած կոնգրէսի նախաձեռնութեամբ Անգլիան, Ռուսաստանը և Ֆրանսիան հիւպատոսներ ուղարկեցին ամենավտանգաւոր կէտերը, բայց այդ միջոցը անբաւարար է: Երեք լուծումն հնարաւոր է. 1) Թիւրքական լուծումը, հայերի վերջնական ջնջումը. 2) ռուսական լուծումը, հայկական նահանգների միացումը Ռուսաստանի հետ. այդ լուծումը կարող է պատերազմ յարուցանել. 3) Բերլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածի իրագործումը. այս վերջին լուծումը հնարաւոր է, որովհետեւ բոլոր երկիրներում բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները համաձայն են այդ կէտում: Կօնգրէսը միաձայն ընդունեց հետեւեալ վճիռը. «խնդրել պետութիւններից գործադրել Բերլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածը, որով Եւրոպան պարտաւորվել է պաշտպանել հայերին և ապահովել նրանց կեանքը»:

—«Fédération Ottomane» Թերթը խօսելով Թիւրքիայի մասին, ասում է. «Մենք ամենքս եղբայրներ ենք (Թիւրք, քիւրդ, բուլղար, սերբ, լազ, չէրքէզ, հրէայ, հայ, ալբանացի) և գտնվում ենք հրաբուղխի վրա. մենք զոհ ենք դարձել մեզ շրջապատող պետութիւնների փառասիրական նպատակներին: Այդ պետութիւնները շահագործում են մեր հայրենիքը իրանց օգտի համար: Մեր հայրենիքի փրկութիւնը կայանում է մեր ամենքի համաձայնութեան և միաբանութեան մէջ»: Ապա լրագիրը խորհուրդ է տալիս Թիւրքիայի բոլոր ազգերին՝ կազմել դաշնակցութիւն»:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

20 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Սեպտեմբերի 20-ին Պետերբուրգ վերադարձաւ ներքին գործերի մինիստրը:

ԲԵՐԼԻՆ: 20 սեպտեմբերի: Բելգրադից հաղորդում են, որ զինուորական մինիստրի պօրտֆէյլ ստանալու ամենից շատ հաւանականութիւն ունի դաւադիրների գլուխ Մաշին, որի Թեկնածութիւնը դնում է պալատը և որի կողմն են ծայրայեղ խմբերը:

ՄԻՒՐՑՇՏԷԳ: Որսորդութեան երկրորդ օրվան եղանակը աւելի նպաստաւոր էր առաջվանից: Որսի համար ընտրված տեղը ճահճոտ է և նրան մօտենալը շատ դժուար: Նորա Մեծութիւնները գնում էին կառքով միասին: Ճանապարհի ծայրին Նորա Մեծութիւնները Թողեցին կառքը և ձիերով անցան ճանապարհի մեծ մասը, իսկ ճանապարհի վերջին մասը անցան ոտով: Որսորդութեան հետեւանքը շատ աջող է: Ամբողջ երկրի մէջ մեծ ուրախութիւն է տիրում: Այսօր որսորդութեան վերջը Մուրցշտէգում նշանակված է մինիստրների և դեսպանների ընդհանուր ժողով, ուր բանակցութեան հետեւանքները կը գրվեն որոշեալ ձեւով, վերջը երկու Միապետներին ներկայացնելու համար:

ՄԻՒՐՑՇՏԷԳ: Մինիստրների խորհրդակցութեան գլխաւոր առարկան էր մակեդոնական ռէֆորմների ծրագիրը, այնպէս որ վերջինը կընդարձակվի: Խորհրդակցութեան հետեւանքի մասին կը հրատարակվի հաղորդագրութիւն շուտով: Ռուսաստանը և Աւստրօ-Ունգարիան դեռ եւս յոյս ունեն, որ Թիւրքիան կանցկացնէ ռէֆօրմներ և որ կաջողվի վերականգնել ռէֆօրմները Մակեդոնիայում:

ԼՕՆԴՕՆ: Կօբէից հաղորդում են, որ ճապօնական զօրքերը Դարայից գնացին Կիուսիուի ուղղութեամբ դէպի Կօրէյա: Աւելի եւ շատ զօրքեր կը նստեցնվեն նաւերը Կարայում: Ցուսիմայի բերդապահ զօրքը ուժեղացրված է: Պօրտ-Արտուրում նոր բանակներ են կառուցանում 50,000 ռուս զօրքերի համար, որոնք կուղարկվին այնտեղ տեղական զօրքերը ուժեղացնելու համար:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Ճիշդ չէ արտասահմանում տարածված այն տեղեկութիւնը, որ դեսպանները զբաղված են անգլիական առաջարկութեան քննութեամբ Մակեդոնիայի ռէֆօրմների նախագիծը ընդարձակելու մասին:

ՄԻՒՐՑՇՏԷԳ: Թագաւոր Կայսրը, աւստրիական Կայսրը, էրցհէրցօգը և որսորդութեան հրաւիրված անձինք որսորդութեան գնացին Նէյբէրգ: Առաւօտեան 11 ժամ 30 րօպէին որսորդական ամրոցում կայացաւ «déjeuner de nature», որից յետոյ ճանապարհ ընկան: Նորա Մեծութիւնները բարեհաճեցին նստել կառք որսորդական փողերի ձայների ուղեկցութեամբ: Նէյբէրգի կայարանի առաջ սպասում էր մեծ ամբոխ, որը ոգեւորված աղաղակներով ողջունեց Միապետներին, որոնք մտան արտակարգ գնացքը, ուր նստեցին որսորդութեան մասնակցող և մնացած անձինք: 6 ժամ 30 րօպէին գնացքը շարժվեց:

21 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Բիւլլետէն Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչի առողջական դրութեան մասին. «Նորին Բարձրութեան առողջական դրութեան մէջ նկատվում է բարւոքումն ամեն կողմից: Առողջութիւնը վերականգնելու համար Օգոստափառ հիւանդը սեպտեմբերի 21-ին ուղեւորվում է Կաննա»:—Սերբիական միսսիան Պետերբուրգում խնդրում է հերքել, որպէս հնարած, այստեղի մի քանի լրագիրներում տպված հեռագիրը, իբր Թէ Բելգրադից, որը հաստատում է, որ սերբիական օֆիցէրների գործը մեծ չափեր է ընդունում, որ նախապատրաստվում են նոր ցոյցեր, որ գործերի ընդհանուր դրութիւնը կրիտիքական է և որ Թոփչիդէրէի ճանապարհի վրա գտնված են մէկ սպանված և մէկ ծանր վիրաւորված օֆիցէր:

ՄՕՍԿՎԱ: Մօսկվա ժամանեց Սադրազամ Աթաբէկ-Ազամ և ուղեւորվում է Բրէստեան ճանապարհով:

ՄԻՒՐՑՇՏԷԳ: Այսօրվայ որսորդութեան հետեւանքների վրա աննպաստ ազդեցութիւն ունեցաւ փոթորիկը:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Զանազան տեղերում կայացաւ նոր դատարանների բացումը քննելու համար այն բռնութիւնները, որ կատարել են զօրքերը և բաշիբուզուկները և պատժելու համար յանցաւորներին:—Աւերված գիւղերը վերաշինելու համար սուլթանի շնորհած 5000 լիրան յատկացրված է միայն Մօնաստիրի վիլայէթին, իսկ ուրիշ վիլայէթների համար կը տրվեն անհրաժեշտ գումարներ:

ԲԷԼԳՐԱԴ: Սկուպշչինայի նիստում անվաւեր են համարված 6 ընտրութիւններ, որոնց Թւում է և Գէնչիչինը: Ստոյանովիչ ընտրված է նախագահ, Նիկօլիչ և Դաւիդօվիչ—փոխ-նախագահներ:

ԲԵՐԼԻՆ: Լօնդօնից հաղորդած տեղեկութիւններն ասում են, որ կաբինէտի կազմակերպութիւնը վերջնականապէս աւարտված է: Լօրդ Սէլբօրն գաղթականական գործերի պետական քարտուղար կը լինի:

ԲԷԼԳՐԱԴ: Թագաւորն ընդունեց սկուպշչինայի նախագահական բիւրօն և յանձնարարեց Գրուիչին կաբինէտի կազմակերպութիւնը:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Բ. Դրան հաղորդագրութեան համեմատ, 400 մարդուց բաղկացած ապստամբական հրոսակախումբը սեպտեմբերի 16-ին շրջապատեց Րազլօգեան կազայի Բէշտաբէ գիւղը. այս հրոսակախումբը բաղկացած է բուլղարական միլիցիօնէրներից: Հրդեհելով քրիստոնեաների և մահմեդականների բնակարանները, նրանք ստիպեցին տեղական բուլղարներին հեռանալ իրանց և ամրացան շրջակայքի վրա տիրապետող ամրութիւնների վրա: Ուրիշ հրոսակախմբեր, որոնք ներս են խուժել Սէբէսի սանջակը, նոյնպէս զինուորական կազմակերպութիւն ունեն. նրանք երկաթուղիով հասան Բելովա, որտեղից Սամակօվի վրայով մտան Րազլօգ կազան: Լուր է պտտում, որ նրանք դիտաւորութիւն ունեն հրդեհել գիւղերը և կոտորածի ենթարկել բնակիչներին: Շատ գիւղացիներ պաշտպանութիւն են հայցում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Թագաւոր Կայսրը սեպտեմբերի 20-ին սեփական գնացքով ուղեւորվեց Դարմշտադտ:

22 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Օգոստափառ Միապետների հրամանով, Լամզդօրֆ և Գուլուխօվսկի կոմսերը ուղարկեցին Կ. Պօլսի ռուսաց և աւստրօ-ունգարական դեսպաններին հետեւեալ համանման հեռագիրը. «Վերջին ժամանակներս դուք լիազօրութիւն ունէիք յայտնել, որ Ռուսաստանը և Աւստրօ-Ունգարիան անշեղ շարունակում են խաղաղացման իրանց ձեռնարկած գործը, հետեւելով տարվայ սկզբում մշակած ծրագրին, չը նայելով նրա իրագործութեան համար ծագած դժուարութիւնների վրա: Ցիրաւի այն ժամանակ, երբ մի կողմից յեղափոխական կօմիտէտները անկարգութիւններ էին յարուցանում և արգելում էին քրիստոնեայ ազգաբնակութեանը երեք վիլայէթներում աջակցութիւն ցոյց տալ ռէֆօրմների իրագործման, միւս կողմից, Բարձրագոյն Դրան օրգանները, որոնց վրա դրված էր ռէֆօրմների գործադրութիւնը, անհաստատակ ներկայ դէպքում ցանկալի եռանդ չէին ցոյց տալիս և չը համակվեցին այդ ձեռնարկութիւնների հիմքի մէջ դրած իսկական նպատակներով. ապացուցանելու համար, որ իրանք հաստատ վճռել են պնդել, որ իրագործվեն վերոյիշեալ ռէֆօրմները, որոնք ընդունված են Բ. Դռնից և որոնք նպատակ ունեն երաշխաւորել ընդհանուր ապահովութիւնը: Երկու կառավարութիւնները պայմանաւորվեցին կօնտրօլի և վերահսկողութեան աւելի իրական եղանակների վերաբերմամբ, և դուք առանց յապաղելու կը ստանաք ճիշտ ցուցմունքներ այդ առարկայի վերաբերմամբ: Եթէ, մի կողմից, երկու կառավարութիւնները կատարելապէս ճանաչում են Բարձրագոյն Դրան իրաւունքը և պարտաւորութիւնը՝ ճնշելու կօմիտէտների չարամիտ ագիտացիայի շնորհիւ առաջացած անկարգութիւնները, միւս կողմից նրանք չեն կարող ցաւ չը յայտնել, որ այդ ճնշումը կապված էր բռնութիւնների և դաժանութիւնների հետ, որոնցից տանջվում էր խաղաղ ազգաբնակութիւնը: Ի նկատի ունենալով այդ նրանք խիստ անհրաժեշտ են համարում օգնութեան հասնել այդ վշտալի անցքերի զոհերին և վերոյիշեալ հրահանգները ձեզ ցոյց կը տան մանրամասնօրէն գոյութեան ամեն միջոցներից զուրկ բնակիչներին օգնելու եղանակները, դիւրացնելով նրանց վերադարձը դէպի իրանց տեղերը և հոգ տանելով վերականգնելու այրված գիւղերը, եկեղեցիները և դպրոցները: Ռուսաստանի և Աւստրօ-Ունգարիայի կառավարութիւնները հաստատ յոյս են տածում, որ նրանց անընդհատ ջանքերը կը հասնեն հաստատուն խաղաղացման գծագրված նպատակին խռովութիւններից վնասված շրջաններում և համոզված են, որ նրանց կատարելապէս անկողմնապահ խորհուրդները կընդունվեն բոլորից, ում որ նրանք վերաբերում են»:

ԲԵՐԼԻՆ: Բերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններին կը ծանուցվեն Միւրցշտէգում ընդունված որոշումները:

ՎԻԷՆՆԱ: Կայսերական գնացքը Միապետներով, էրցհէրցօգ Ֆրանց-Ֆէրդինանդով և սվիտայով ժամանեց սեպտեմբերի 20-ին կէսօրից յետոյ: Երկու կայսրները սրտագին հրաժեշտ տուեցին միմեանց:

ՍՕՖԻԱ: Երկու փաստ անհանգստութիւն է պատճառում կառավարութեանը — Թիւրքերի պատերազմական պատրաստութիւնը, որոնց զօրքը իւրաքանչիւր րօպէ սպառնում է պատերազմ սկսելուն, և սոված փախստականների անդադար գալուստը: Նաչեվիչ սեպտեմբերի 20-ին ուղեւորվեց Կ. Պօլիս, որպէս զի ամեն հնարաւոր միջոցները գործ դնէ բարւոքելու համար յարաբերութիւնները, որոնք կրկին լարվեցին նոր հրոսակախմբերի երեւալուց Րազլօգում, Բանսկօյում և Կրասովոյում:—Կառավարութիւնը հրամայեց իշխանութիւններին օգնութիւն հասցնել փախստականներին. շրջանային խորհուրդները քուէարկեցին յայտնի գումարներ. յայտնվեց մասնաւոր բարեգործութիւն: Սլաւօնական ընկերութիւնը դիմեց հասարակութեան՝ խնդրելով նուիրատւութիւններ: — Վերջին Թիւրքական յայտագիրը մեծ պետութիւններին, որի մէջ Բ. Դուռը յայտնեց, Թէ նա վերջին անգամ պահանջում է, որ բուլղարական կառավարութիւնը հրոսակախմբերի անցնելը դադարեցնէ, այստեղ մեծ անհանգստութիւն պատճառեց:

ԴԱՐՄՇՏԱԴՏ: Թագաւոր Կայսրը ժամանեց Դարմշտադտ սեպտեմբերի 21-ին:

ՓԱՐԻԶ: Կաբինէտի անդամները վճռեցին սահմանափակել Ֆրանսիայի գործողութիւնները Մարօկկօում մարօկկեան աւազակների յարձակումները ճնշելով ալժիրական սահմանի վրա:

ՖՐԱՆԿՖՈՒՐՏ ՄԱՅՆԻ ՎՐԱ: Սեպտեմբերի 19-ին Ալտհաուզի մօտ, Ունգարիայում, րէլսերից իջան Չէմլինից դուրս եկած գնացքի շոգեմեքենան և 6 վագօններ: Դրան հետեւող «Օրիանտ-էքսպրէս» գնացքի մէջ գտնվում էին պրինցեսսա Կլէմէնտինա և բուլղարական իշխան Ֆէրդինանդի երեխաները: Րէլսերը հանված են 60 մետր տարածութեան վրա:

ՕԴԷՍՍԱ: Կայացաւ կանանց բարձրագոյն մանկավարժական կուրսերի բացումը, որ առաջինն են Ռուսաստանի հարաւում:

ՄԻՒՐՑՇՏԷԳ: Մինիստրների խորհրդակցութիւնների ժամանակ պարզվեց կատարեալ համաձայնութիւն քաղաքական դրութեան բոլոր հարցերի վերաբերմամբ:

ՍՕՖԻԱ: Դէմիր-Կապուի մօտ տեղի ունեցաւ ընդհարում Թիւրքաց հեծելազօրքի էսկադրօնի և բուլղարական զօրքերի միջեւ: Սպանվեցին 11 բուլղարներ և 20 Թիւրքեր: Ապստամբների բանակից հաղորդում են, որ երէկ տեղի ունեցին կատաղի ընդհարումներ Սուլթան-Գորովի և Բաչեվի մօտ: Ամբողջ Բանսկօն կրակի մէջ է:—Բելիցայի և Գօդլեվի մօտ Ցօնչեվի և Եանկովի տարած յաղթութիւններից յետոյ Թիւրքաց զօրքերը շրջապատեցին նրանց:—Սամակովում սպասվում են մօտ 1000 փախստականներ կողոպտված և այրված Բելիցայից:—Գէշօվ և Դանէվ, նոյնպէս և դիմադրութեան երկու ուրիշ պարագլուխներ, իշխանի մօտ ունկնդրութիւն չը ստանալուց յետոյ, ճանապարհ ընկան գաւառը ընտրողական կռւի համար: Ներքին գործերի մինիստրը սկսեց նոյնպէս նոր ընտրողական ճանապարհորդութիւն:

ԲԷԼԳՐԱԴ: Նոր կաբինէտ. գեներալ Գրուիչ—մինիստր-նախագահ, Անդրա Նիկօլիչ—արտաքին գործերի, Ստոյան Պրոտիչ—ներքին գործերի, Նիկօլա Նիկօլիչ—արդարադատութեան, Լիւբա Ստոյանովիչ—դաւանութիւնների, Ռադովանովիչ—ֆինանսների, Վլադա Տօդօրովիչ—

հասարակական աշխատանքների, Պեշկովիչ—տեսուչի և փոխարեն Ազդիևվիչ—գինուորական։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից։

ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) և միզատև. հիւանդ.
ՋԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, Ներքին և Նեարդային։
Մ. Գ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։
Զ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԿՎ.—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՑԻՑԻՇՎԻԼԻ.—5—6 ժ. վիրաբուժ. մորթու և վեներական հ.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԵՐՔԻՆԻՆԱ—7—$7^1/_2$ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։
Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—$7^1/_2$—8 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—$7^1/_2$—8 ժ.
Կճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համաճարակի (Ակօսիլուսի) և օպերացիայի համար սանեճներ։
Թ. Յ. ԱԴՎԱՆԻՑԿԻ—ատամ. Ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. գիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Մերվի ագօթատան համար հարկաւոր է իր գործին հմուտ

Մի Երիտասարդ Տիրացու

Պայմանների համար դիմել Մերվ. Ալեքսանդր քահ. Պօպովեանին կամ երեցփոխ—Աւագ Թորոսեանին։ 3—3

☛ Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆՑԻ

Ուսումն Մայրենի Լեզուի

դասագրքերը Թոյլատրուած են պատշաճաւոր իշխանութիւնից

Նոր լոյս տեսաւ

«ՈՒՍՈՒՄՆ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ»

երրորդ գիրքը, չորրորդ տպագրութեամբ
Բարեփոխուած և ճոխացրած
(Բաղկացած է 300 երեսից մեծ դիրքով)
Երրորդ և յաջորդ տարիների համար։
Գինն է 65 կ.

Պահեստը Կենտրոնական գրավաճառանոցում։ Գումարով գնողներին գրավաճառանոցը զիջում է 20%։ 4—6

Հարկաւոր է

Լօօ գիւղի ս. Աստուածածին եկեղեցու համար

ՄԷԿ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Ներսիսեան դպրոցաւարտ, նաև գիտակ եկեղեցական արարողութեան՝ ռոճիկը համաձայն։ Պայմանների մասին դիմել՝ Сочи (Чер. Губ.) Господину управляющему имѣніемъ Варданэ: съ передачею Лоо, Алексану Трабезоньянцу. 3—4

Լոյս տեսաւ

Վ. ԼՈՒՆԿԵՎԻՋ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թարգմանութիւն Ցակ. քահ. Սաուրկեանի։
Գինն է 30 կոպ.

Դիմել՝ Владикавказъ, свящ. Акопу Сарикянъ. 3—3

ԴՊՐՈՑ
ԱՆՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ

Ընդունվում են երկու սեռի մանուկներ պատրաստական բոլոր բաժանմունքները։ Բացի այդ, պատրաստվում են, հարազատ աղջկայ հետ,—աղջիկները 3-րդ, իսկ տղաները 2-րդ դասարանի համար։ Ուսումը սկսվում է սեպտեմբերի 6-ին։

Բէհբութեան փող., սեփական տուն, № 29։
10—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՌՈՒՍԱՑ ՕՊԵՐԱ

Երեքշաբթի, սեպտեմբերի 23-ին
Կը ներկայացվի

ԴԷՄՈՆ

Օպերա 5 գործ. երաժշտութ. Ռուբինշտայնի
Մասնակցում են.—Տ.տ. Րենէ-Րադինա, Րոդիօնովա, Լելինա։ Պ.պ. Իլիւշչենկօ, Ամիրջան, Փեոդորով։
Սկիզբը երեկոյեան 8 ժամին,
Աջգ. Վաղը, չորեքշաբթի, սեպտեմբերի 24-ին, կը ներկայացվի «Տրավիատա»։ Հինգշաբթի, սեպտեմբերի 25-ին—«Րուսալկա»։ Ուրբաթ, սեպտեմբերի 26-ին—«Եւգենիյ Օնեգին»։
1—1

ԲԺՇԿԱԳԷՏ

Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

բուժարան, (Սերգիեվսկայա փողոց ա.)
Ընդունելութիւնը ցերեկվայ 11—2 ժ., երեկոյեան 5—6 ժ. 1—5

◆ ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ◆

Թիֆլիսի I-ին գիմնազիայի 9-րդ դասատունն աւարտած, որոնում է դասեր։
Պայմանների մասին դիմել «Գուտտենբէրգ» գրախանութը (Дворцовая, д. Лалаева. 1—3

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

կար իմացող հայ կին կամ օրիորդ՝ ընտանիքի մէջ ապրելու համար։ Հասցէն «Մշակի» խմբագրատանը։ 1—2

ՄԱՑԿՕՊ ՔԱՂԱՔ ԳՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

հարկաւոր է

Ցենզ Ունեցող Ուսուցիչ

կամ ուսուցչուհի։ Դիմել Իշխ. Մ. Թումանեանին (Барятинск. 8) երեկոյեան 5—7 ժամը։
1—3

ՕՐ. ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ՉԻՏԱՑԵԱՆ ԵՒ ԵԼԻԶԱՎԵՏԱ ՏԱԿԱՉԷ

բացել են

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ ԴՊՐՈՑ

որտեղ ընդունվում են աշակերտուհիներ և կանանց ու երեխաների շորերի պատուէրներ։ Հասցէն՝ Վելեամինօվսկայա փողոց, տուն Լորիս-Մելիքեանի, № 19։ 1—1

ԲԺՇԿԱԳԷՏ

ԳԷՈՐԳ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Վերադառնալով Կովկասեան հանքային Ջրերից, վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը,
Առաւօտեան 9—11 ժ.,
Երեկոյեան 6—7 ժ.,
Վէլիամինօվսկայա փողոց, տ. 24։
(հ. կ. երեք.) 2—3

Մի Հին Ուսուցիչ

փնտռում է ուսուցչի պաշտօն Թաւրիզի կամ Ղարսկաստանի հայոց որ և է դպրոցում։
Դիմել՝ Խգդիր, Ա. Սուքանեանին։
(ե. հ. չ.) 4—6

Ֆրանսերէն դասեր

Տալիս է մի հայ օրիորդ, վերջացրած Ժընէվի համալսարանը։
Դիմել՝ Вельяминовская ул. № 19.
7—15

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ընդհանուրի գիտութեան, որ ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 1-ից բացվեց մի վականսիա Եա. Ս. Արեսօպյնմօվի անուան Թոշակի Թիֆլիսի I արական կլասիքական գիմնազիայում հայոց համար, 100 ր. տարեկան։

Եա. Ս. Արէշալօմօվի անուան Թոշակների կանոնադրութեան համաձայն, այդ Թոշակը կը նշանակվի չքաւորագոյն աշակերտին Թիֆլիսի տեղացիներից. խնդիրքներ արվում են Քաղաքային Ուպրավայի 2-րդ բաժանմունքը մետրիքական վկայականի պատճէնի և I Արական գիմնազիայի վկայականի հետ միասին, ցոյց տալով աշակերտների ծնողների հասցէն։

Արէշալօմօվեանի Թոշակի համար խնդիրքների ժամանակամիջոցը սեպտեմբերի 25 է։ Առանց ներկայ յայտարարութեան մէջ պահանջվող դոկումէնտների խնդիրքները քննութեան չեն առնվի։ 3—3

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

2-րդ տպագրութեամբ

Կ. ԿՈՒՍԻԿԵԱՆՑԻ և ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ

կազմած

ՄԱՅՐԵՆԻ ԽՕՍՔ

Ընթերցանութեան ձեռնարկ 3-րդ և 4-րդ տարիների համառօտ հայերէն-ռուսերէն բառգրքով։

ԳԻՆՆ Է 70 ԿՕՊ.

Դիմել. Թիֆլիս՝ «Մուրճի» խմբագրատուն կամ «Գուտտենբէրգ» և «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին։ 9—10

ՄԵԶ ՄՕՏ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

☛ **ՐԱՖՖԻԻ** ☚

	Ր.	Կ.
«Սամուէլ» Ա. Բ. և Գ. գիրք . . .	3	50
«Ոսկի Աքաղաղ» Ա. Բ. մաս	1	—
«Վէպիկներ և պատկերներ» Ա. և Բ. հ.	4	—
«Մինը այսպէս, միւսն այնպէս . . .	1	—
«Տաճկահայք»	—	50
«Ջալալէդդին»	2	—
«Կայծեր» հատոր առաջին.	2	—
«Կայէնի կտակը» Թարգ. Րաֆֆիի . .	1	20
ԾԵՐԵՆՑ «Թէոդորոս Ռշտունի» . . .	1	—
» «Երկունք և Թորոս Լևոնի» .	1	50
ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ «Խեղճերը» և «Մայրերը».	1	15
ԼԷՕ «Ստեփաննոս Նազարեան»	1	50
ԹԱՐԽԱՆՕՎ «Տնային Բժշկարան» 104 պատկերով	1	—
ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ Ռ. «Ընտիր երկասիրութիւններ» I և II հատոր» .	4	—
» «Բանաստեղծութիւններ» .	—	50
ԹԱՌԱՅԵԱՆ Ս. «Շիլլեր» պատկերազարդ I և II հատ.	3	—
ԱՂԱՅԵԱՆ Ղ. «Ցարաւթին և Մանուէլ».	—	60
ԱԲՈՎԵԱՆ «Վէրք Հայաստանի և ուրիշ.	1	—
Հրատարակ Մխիթարեան միաբանութեան		
«Գեղունի» շքեղ—գունաւոր պատկերն.	4	50
«Ընտիր Հայկազունք» բազմ. պատկեր.	2	50
«Գրպանի Ատլաս» գունաւոր պատկ.	1	50
«Պատմութիւն Հայոց» 44 պատկերներ.	—	50
«Տուրկին» 6 շքեղ պատկերներով . .	1	20
«Մխիթարեան Ցօբելեան և յիշատակ.» I և II հատ.	4	—
«Ազգային գործիչներ» մեծադիր նկար.	2	—

«Ազգային գործիչների» բազմաթիւ տեսակ քարտեր, գունաւոր, հատը 10 կ. և—5 կ.

Վիէննայում տպվում են և շուտով լոյս կը տեսնեն Ր ա ֆ ֆ ի ի «Դաւիթ բէկը» և «Կայծերի» II և III հատորները։

Առանց կանխավճարի ոչ ոքի գիրք չէ ուղարկւում։

Բացի վերոյիշեալներից, մեզ մօտ վաճառվում են հայերէն այլ և այլ զանազան գրքեր։

Դիմել՝ БАКУ, Оганнесу Газанчіанцу.
2—3

Ֆինանսների մինիստրութիւնից հաստատված

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

երկու սեռի անձանց համար

[Баку, Прачешная, домъ Тевъ-Ованесова]

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առևտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական Թւաբանութիւն և Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն՝ առևտրական, արդիւնաբերական-գործարանական և բանկային. 3) Առևտրական Թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մաքսային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսումնասիրութիւն գրող մեքենայի վրա։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր, կուրսերում՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, Учредителю Коммерческихъ Курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (և. շ.) 20—25

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Թիֆլիս, Միքայէլեան փողոց, № 161.

Պարապմունքները կը սկսվեն սեպտեմբերի 10-ին։ Դասընթացքը կիսամեայ է։ Մանկավարժական կազմը—լաւագոյն մասնագէտներից։ Կուրսերին կից կայ ազատանճայնի մուզեյում, գրադարան և բիւրօ. ընդունվում են երկու սեռի անձինք։ Ծրագիրը—Ս. Պետերբուրգի կուրսերի նման։ Դասախօսութիւններ ազգանքագիտութիւնից, առևտրական տնտեսագիտութիւնից, հաշւապահութեան զանազան ճիւղերից—բանկային, երկաթուղային, պետական, խմիչքեղէնի աքցանի վաճառման, գործարանային և այլն։ Խնդիրներ ընդունվում են մինչև սեպտեմբերի 10-ը կուրսերի դիւանատանը։ Միքայէլեան փողոց, № 161, առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև ժամի 1-ը և երեկոյեան 5—8-ը։

Հիմնադիր Ի. Բրօն Ֆօն Բրէններ։
և. հ. կ. 14—15

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշւապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև ուսուցման ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշւապահութիւն $4^1/_2$ ամսում։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշւապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաւ. նաւթարդիւնաբերական և նաւթագործական հաշւապահութիւն։ 2) Առևտրական Թւաբանութիւն։ 3) Առևտրական Թղթակցութիւն։ 4) Մաքսային և առևտրական օրէնքներ։ 5) Վայելչագրութիւն և ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։ 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա։ 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմինկտօնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր)։

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ։

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5 մինչև 7 երեկ.։ Պարապմունքները սկսվում են 1903 Թւի սեպտեմբերի 15-ից ամբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր հաշիւ յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան Թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերեւում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ։ (կ. և. հ.) 22—25

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 21 Сентября 1903 г. Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, Б. Ванская ул.